

علاقیاں وچ بولی جاندی اے تے مغربی پنجابی پاکستان دے کجھ علاقیاں وچ وکھرے وکھرے ڈھنگ یاں لہجے نال بولی جاندی اے جویں پشور ہاری، جہلم توں لے کے اٹک تک۔ سرانگی، ملتان، بہاول پور، ڈیرہ غازی خان تے ہندکو، پشاور توں ماہرہ تک تے لہندی، راویوں پار شروع ہو کے شمال وچ پشور ہار دے علاقے تک بولی تے کجھی جاندی اے۔

ایسے طرحاں راوی تے بیاس دریاواں دے وچکار لے علاقے نوں ماجھا آکھیا جاند اے تے ایس علاقے دی بولی نوں ماجھی یا مرکزی پنجابی دانناں دتا گیا اے پنجابی زبان دیاں ایہناں بولیاں یاں لہجیاں توں صاف ظاہر ہوندا اے پئی پنجابی زبان دا کھلار تے پسا رکھیا اوڈا اے تے پنجابی زبان دیاں سرحد اں کتھوں تک پھیلیاں ہو یاں نیں۔

ڈاکٹر مہر عبدالحق

ڈاکٹر مہر عبدالحق پہلی جون 1915ء نوں لہ ضلع مظفر گڑھ وچ پیدا ہوئے۔ 1950ء وچ پنجاب یونیورسٹی توں ایم اے اُردو کیتا تے 1957ء وچ پی۔ ایچ۔ ڈی دی ڈگری لئی۔ اوہناں علامہ اقبال رحمۃ اللہ مولوی محمد شفیع تے سید عطاء اللہ شاہ بخاری دے گے عالماں کولوں فیض حاصل کیتا۔ درس و تدریس نوں پیشہ بنایا۔ قصیدہ نوں دو تے قرآن مجید داسرا لنگی وچ ترجمہ کیتا۔ خواجہ فرید رحمۃ اللہ دیاں کتاباں دا دیوان مرتب کیتا۔ پنجاب دی تاریخی تے تہذیبی زندگی بارے ڈونگھا مطالعہ رکھدے سن صوفیاء کرام بارے آپ دے لکھے گئے مضمون بوہت سلاہے گئے۔ زبان وچ روانی تے بیان وچ علمیت جھلکدی اے۔ 1995ء وچ رپ نوں پیارے ہو گئے۔

حضرت بہاول الدین زکریا رحمۃ اللہ ملتانی

آپ 566 ہجری وچ رمضان شریف دی 27 تاریخ نوں جمعہ دے دن لہ دے علاقے کروڑ وچ پیدا ہوئے۔ بعض کتاباں وچ آپ دے سن 560 ہجری تے 542 ہجری لکھیا ہویا اے۔ آپ دے والد حضرت شیخ وجیہ الدین رحمۃ اللہ جیہوے شیخ محمد غوث دے ناں نال ہور سن بڑے اچے درجے دے بزرگ سن۔ اوہناں نوں شہراں تے مکاں وچ پھرن تے سیر سیاحت کرن دا بڑا شوق سی۔ حضرت زکریا رحمۃ اللہ دے لہہ دانناں قاطعہ سی تے اوہ حضرت شیخ حسام الدین رحمۃ اللہ دی وحی سن۔ شیخ حسام الدین رحمۃ اللہ ہوراں نوں شیخ عیسیٰ شمس الدین رحمۃ اللہ دی کہندے سن۔ کوٹ کروڑ دا شہر ایہناں دے ناں چھپے کروڑ لال عیسن رحمۃ اللہ کہلاند اے۔ اتھے ہر سال بھادوں دی چودھویں نوں بڑا بھاری میلہ لگدا اے تے حضرت لال عیسن صاحب رحمۃ اللہ داعس منایا جاند اے۔

حضرت زکریا رحمۃ اللہ دی عمر اچے 7 ست سال دی نہیں ہوئی سی کہ آپ نے 7 ستاں قرآناں نال قرآن کریم حفظ کر لیا تے آپ دا ل روشن ہو گیا۔ آپ 12 باراں سال دے سن کہ آپ یتیم ہو گئے۔ آپ دے چاچے حضرت شیخ احمد غوث رحمۃ اللہ ہوراں نے آپ نوں فضیلت دی چک بدھی تے باپ وی گدی تے بھادا کجھ چرنک آپ ملتان تے آس پاس دے عالم فاضل لوکاں توں علم حاصل کر دے رہے۔ کہندے سن کہ آپ نے ساڈھے چار سو استاد اں توں علم حاصل کیتا پر علم دی پیاس اتھے کتھے بھھنی سی۔ آپ ملتان چھوڑ کے خراسان چلے گئے تے اتھے 7 ست سال روکے ظاہری تے باطنی علماں دیاں چشماں توں رنج رنج کے اپنی پیاس بجھاندے رہے۔ آپ دی علمی قابلیت دا اندازہ اتھوں لگدا اے کہ خراسان جان توں پہلاں آپ نے بچپن وچ دو ایہیاں کتاباں لکھیاں جیہوے یاں آج وی بڑیاں اُچیاں کتاباں منیاں جاندیاں نیں تے ساڈھے اسلامی درساں وچ پڑھائیاں جاندیاں نیں۔ اک کتاب دانناں "صرف بہائی" تے دوجی دانناں "کنز العباد" اے۔ پہلی عربی زبان پڑھن

لئی گرامردی کتاب اے تے دو جی فقہ دے مسائل اُتے لکھی گئی اے۔

خراسان دے بعد آپ بخارا چلے گئے۔ اوتھوں پھر دے پھر اندے تے تھاں تھاں دے عالماں توں فیض حاصل کر دے مدینہ شریف آپڑ گئے۔ ایتھے 5 شیخ سال گزار کے بیت المقدس ول ٹر پئے تے سارے نبیاں دے مزاراں دی زیارت کر دے کراندے اخیر بغداد شریف پہنچ گئے۔

ایتھے جناب حضرت شیخ الشیوخ مولانا شہاب الدین سہروردی رحمۃ اللہ واپڑا چر چاسی۔ آپ حضرت شیخ دی بارگاہ وچ حاضر ہو کے اوہناں دے مرید ہو گئے تے صرف 18 اٹھارہ دناں وچ کمال نوں پہنچ گئے۔

شیخ شہاب الدین ہوراں دے سینکڑے مرید تے روحانی چیلے سن۔ اوہناں نے جدوں دیکھیا کہ باہر توں آیا ہو یا اک شخص دناں دنوں وچ مرشد دے نیرے تے اگیرے ہوندا جاندا اے تے اوہناں حسد کر کے حضرت شیخ دے اگے فریاد کیتی۔ حضرت شیخ مسکرائے تے آکھن لگے۔ ”تیس سارے اک اک کبوتر پھڑ کے لے جاؤ تے اجیہی تھاں تے ذبح کر لیاؤ جتھے تہانوں ذبح کر دیاں کوئی دیکھد انہ ہودے۔“ اوہ چلے گئے تے اپنے گھراں وچ کوٹھیاں دے اندر لگ چھپ کے کبوتران نوں ذبح کر کے لے آئے۔ حضرت ذکریا رحمۃ اللہ ہوری اپنا کبوتر جیند اسی لے کے آگئے۔ شیخ نے وجہ پوچھی تے آپ نے فرمایا: ”میتوں ایس دھرتی تے کوئی وی اجیہی تھاں نظر نہیں آئی جیہڑی مولا پاک دے وجود توں خالی ہودے۔ میں کبوتر کتھے ذبح کردا۔“ حضرت شیخ نے فرمایا: اچھا ہن تیس مسیت وچ وچھان لئی گھاہ پٹ لیاؤ۔ سارے مرید ہرا ہرا تازہ ملو کڑہ گھاہ پٹ کے لیاے تے ذکریا رحمۃ اللہ ہوراں دے سرتے سکے سڑے گھاہ وی جھمی دیکھ کے ہس پئے۔ ذکریا رحمۃ اللہ ہوراں مرشد دے اگے عرض کیتی کہ ”میں جتھے وی گیا ہراتے تازہ گھاہ رب پاک دے ذکر وچ مشغول سی تے ایہہ سکا گھاہ میتوں تسبیح توں فارغ نظر آیا تے میں لہوں لے آیاں کہ مسیت وچ لوکاں دے سجدیاں لئی ٹھیک اے۔“ حضرت شیخ نے مریداں نوں آکھیا: ”تھاؤ اچھیکو لا درجہ۔ ایس دانہ حلا درجہ اے تے ایہہ تہا تھوں سینکڑیاں منزلاں اگا تہہ ودھ چکیا اے، تیس حسد نہ کرو۔“

بغداد توں خلافت حاصل کر کے آپ 604 ہجری وچ ملتان ول واپس ٹر پئے۔ اوں وقت آپ دی عمر جوانی دی سی تے طبیعت وچ جوش، ولولہ تے نالے حوصلہ وی سی۔ آپ دے ملتان وچ آون تے ایتھے سن وارا درہ رکھن دی خبر ملتان دے عالماں تے پیراں فقیراں نوں پہنچی تے بڑے گھبرائے تے حسد کرن لگ پئے۔ اوہناں نے آپ نوں اک پیالہ دودھ دا بھرا ہویا بیہ بیجا، جیہد مطلب ایہہ سی پئی ایتھے ملتان پہلے آئی پیراں توں پڑاے، تیس کے ہور شہر ٹر جاؤ۔ آپ پیالہ دیکھ کے مسکرائے تے پیالے وچ گلاب دے پھل دیاں پیتیاں پادیتیاں جیہڑیاں دودھ تے اُتے ای ترن لگ پیتیاں ایس دا مطلب ایہہ سی پئی جس طرحاں دودھ لے پیالے وچ پھل دی پتی ساسکدی اے ایسے طرحاں میں وی تہاڈنے وچ پیار ہواں گاتے تہانوں ذرا وی تکلیف نہ دیاں گا۔ نالے ایہہ وی اشارہ سی کہ اسیں گلاب دی خوشبو ور گیاں نور دیاں پیتیاں ہر پاسے کھلار دینیاں نیں تے تیس آپے ای ساڈی خوشبو نال مست ہو جاؤ گے۔

ملتان وچ اوہناں دنوں وچ قرامطیہ فرقتے دازوری تے شہر دے لوکاں توں علاوہ پنڈاں وچ وی قرامطیہ مذہب پھیلدا اچاندا سی۔ حضرت ذکریا رحمۃ اللہ نے لوکاں نوں وعظ نصیحت نال ایس بُرائی توں بچالیا تے سچے اسلام دی راہ ول موڑ دتا۔ آپ دا چرچا ہند سندھ وچ ہون لگ پیا تے آپ دے مریداں دی اک اچھی جماعت بن گئی جیہناں دا عمل تے قول اک سی۔ آپ نے اپنے مریداں نوں سندھ کچج کمران ول دورے کر کے تبلیغ کرن دا حکم دتا تے ایس طرحاں لکھاں گمراہ انساناں تکمیر اسلام پہنچا دتا۔ آپ دیاں کچھ ٹولیاں کشمیر تے دلی ول ٹر پیتیاں تے کچھ افغانی قبیلیاں ول چلیاں لکھیاں، ایس طرحاں سارے ملک وچ اسلام دا چرچا ہون لگ پیا۔

آپ دی خدمت وچ وڈے وڈے سردار، نواب تے بادشاہ حاضر ہونہ دے سن تے ہدایت دے نور نال اپنے دل دی ہمیر کوٹھڑی وچ چاٹن کر دے سن۔ کافر ٹولیاں دی صورت وچ آؤندے سن تے آپ دے مبارک ہتھ تے بیت کر کے لا الہ دا ورد تے ”دم بہاؤ الحق“ داعرہ مار دے لگے جانہ دے سن۔ آپ دے قدم نال ملتان دی حالت بالکل بدل گئی۔ ہر پاسے مسیتاں، خانقاہواں تے لنگر خانے بن گئے تے اک بوہت وڈا مدرسہ ملتان وچ قائم ہو گیا۔ جیہڑا سارے ہندوستان لئی مرکزی اسلامی یونیورسٹی داکم دیندا سی۔ ایس مدرسے وچ دین تے دنیا دے سارے علم پڑھائے جانہ دے سن تے معقولات تے منقولات دی تعلیم دتی جانہ دی سی، حضرت زکریا رحمۃ اللہ ایس سب توں وڈی یونیورسٹی دے کاربختار تے طالبان دے پیر تے مرشد سن۔ طالبان دی گنتی ہزاراں تک پہنچ گئی سی، کیوں جے اتھے تعلیم مفت دتی جانہ دی سی۔ کھان پین تے رہن سہن دا انتظام وی مدرسے ولوں ہوندا سی۔ کتاباں تے لکھن پڑھن دے سامان دا خرچ وی نہیں سی لیا جاندا۔ علم پڑھن والے ہندوستان توں علاوہ چین، ترکستان، مصر، بغداد عراق تے عرب توں وی اتھے پہنچدے سن تے عالماں وچوں حضرت خواجہ غریب نواز رحمۃ اللہ، حضرت قطب الاقطاب قاضی حمید الدین ناگوری رحمۃ اللہ، حضرت جلال الدین تبریزی رحمۃ اللہ تے بابا فرید الدین گنج شکر رحمۃ اللہ ورگے تے باکمال صوفی اتھے آؤندے جانہ دے رہندے سن۔

ہندوستان وچ صوفیاں دا سہروردی سلسلہ حضرت بہاؤ الدین زکریا رحمۃ اللہ توں شروع ہوندا اے۔ 666 ہجری دے صفر دے مہینے دی (7) ستویں تاریخ نوں ظہر دی نماز دے بعد آپ دے وڈے صاحبزادے شیخ صدر الدین عارف خلوت خانے دے بوہے اگے کھلو تے سن کہ اک سفید پوش شخص نے سلام کیتا تے اک نمبر بند لقا فہ دے کے آکھیا کہ آپہ خط حضرت بہاؤ الدین زکریا رحمۃ اللہ دی خدمت وچ پیش کر دیو۔ حضرت زکریا رحمۃ اللہ یا دالئی وچ مشغول سن، فارغ ہوئے تاں صدر الدین عارف ہوراں نے اوہ خط پیش کر دتا۔ حضرت نے خط کھول کے پڑھیا تے اللہ ہو داعرہ مار کے اللہ نوں پیارے ہو گئے۔ مکان دے ہر کونے توں اواز آئی۔

”دوست بدوست رسید“ دوست اپنے دوست نال مل گیا۔ وصال دے وقت آپ دی عمر سو سال سی۔ آپ دامزار ملتان دے پرانے قلعے تے سب توں اچی تھاں تے اے تے آج وی ہزار لکھاں مریداں دی زیارت گاہ بنیا ہو یا اے۔